

СЕКЦІЯ 2

МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

ЕЛЕКТРОННЕ ВРЯДУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ Й РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА В ІНФОРМАЦІЙНОМУ НАПРЯМКУ: ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

ELECTRONIC GOVERNANCE AS AN INSTRUMENT FOR DEMOCRACY AND DEVELOPMENT OF SOCIETY IN THE INFORMATIONAL FIELD: PRELIMINARY DEVELOPMENTS IN UKRAINE

У статті досліджуються проблеми впровадження та функціонування електронного врядування в Україні. Розглядається визначення термінів «електронна демократія» й «електронний уряд». Звертається увага на проблеми, які виникають на шляху до впровадження електронного врядування в органах державної влади та місцевого самоврядування в Україні. Визначається поява такого феномена, як електронна демократія, під якою розуміється відкритість, прозорість державної влади, підвищення ефективності політичного управління й активне залучення громадян у процес прийняття політичних рішень на основі інформаційно-комунікативних технологій. У статті визначаються особливості впровадження е-врядування як одного з чинників демократичних перетворень у взаємодії влади, бізнесу й організацій громадянського суспільства в Україні.

Ключові слова: *місцеве самоврядування, державне управління, електронний уряд, е-врядування, інформаційно-комунікативні технології (ІКТ), децентралізація влади, адміністративні послуги, інтерактивні послуги.*

В статті досліджується проблема впровадження й функціонування електронного управління в Україні. Розглядається визначення термінів «електронна демократія» й «електронне правління». Звертається увага на проблеми, які виникають на шляху впровадження електронного управління в органах державної влади та місцевого самоврядування в Україні. Визначається поява такого феномена, як електронна демократія, під якою розуміється відкритість, прозорість державної влади, підвищення ефективності політичного управління й активне залучення громадян у процес прийняття політичних рішень на основі інформаційно-комунікативних технологій. У статті визначаються особливості впровадження е-врядування як одного з чинників демократичних перетворень у взаємодії влади, бізнесу й організацій громадянського суспільства в Україні.

и активное привлечение граждан к процессу принятия политических решений на основе информационно-коммуникативных технологий. В статье определяются особенности внедрения e-управления как одного из факторов демократических преобразований во взаимодействии власти, бизнеса и организаций гражданского общества в Украине.

Ключевые слова: *местное самоуправление, государственное управление, электронное правление, информационно-коммуникативные технологии (ИКТ), децентрализация власти, административные услуги, интерактивные услуги.*

The article deals with the problems of implementation and functioning of e-government in Ukraine. The definition of the terms "electronic democracy" and "electronic government" is considered. Attention is drawn to the problems that arise on the way to the introduction of e-governance in state authorities and local self-government in Ukraine. Identifies the emergence of such a phenomenon as electronic democracy, which means openness, transparency of state power, increase of the effectiveness of political governance and active involvement of citizens in the process of political decision-making on the basis of information and communication technologies. The article describes the peculiarities of the introduction of e-governance as one of the factors of democratic transformations in the interaction of power, business and civil society organizations in Ukraine.

Key words: *local self-government, state administration, e-government, e-government, information and communication technologies (ICT), decentralization of power, administrative services, interactive services.*

УДК 338.242

Акімов А.В.

аспірант кафедри бізнес-адміністрування і менеджменту зовнішньоекономічної діяльності
Запорізький національний університет

Постановка проблеми у загальному вигляді. Електронне врядування є не тільки технологічним рішенням, а й сучасною інноваційною концепцією управління державою, значним важелем масштабних перетворень у суспільстві, особливо у сфері децентралізації влади та її взаємодії з бізнесом. Зміна нормативно-правової бази, принципів формування й бюджетного фінансування, перерозподіл зон пріоритетної компетенції державних і самоврядних структур, оновлення та розширення ціннісних парадигм суспільства, освітніх

акцентів є підґрунтям для реінжинірингу державного управління через створення й розвиток е-врядування. Основою відповідних перетворень у державних структурах і органах місцевого самоврядування є готовність і здатність громадян використовувати можливості інформаційних технологій, оцінити їх переваги, застосувати у своєму житті, бізнесі, громадській діяльності тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методологічні питання розвитку та поширення електронного вряду-

вання, його впливу на процеси демократизації та впровадження електронної демократії є предметом дослідження цілої низки зарубіжних і вітчизняних учених. З огляду на проблематику цього дослідження вагомим значення набувають праці провідних науковців, пов'язані як із вивченням електронного врядування й електронного уряду, так і з питаннями розвитку інформаційного суспільства, дослідження електронної демократії, інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності органів державної влади та реформування державного управління за допомогою е-врядування. Питання функціонування механізмів державного управління в системі електронного уряду та реформування державного управління за допомогою сучасних інформаційно-комунікаційних технологій і електронного врядування було висвітлене в роботах А. Босяцки, Д. Гічоя, Н. Парісона, І. Клименко, І. Коліушко, К. Линьова, В. Лисицького, А. Семенченко, А. Серенюк, Л. Сморгунюва, В. Солодова, О. Шевчука, Т. Вороніної, С. Гнатука, В. Данільян, С. Здіорюка, О. Мельник.

Метою статті є впровадження та функціонування електронного врядування в Україні як одного з чинників демократичних перетворень у взаємодії влади, бізнесу й організацій громадянського суспільства в Україні.

Виклад основного матеріалу. Розвиток інформаційних технологій призвів до створення новітніх засобів масової комунікації, які пронизують усі сфери людського життя. Традиційне розуміння демократії стає непридатним для товариств, які існують і функціонують у світі глобальних постіндустріальних комунікацій на базі інформаційних технологій, що стрімко розвиваються. Ідеться про появу такого феномена, як електронна демократія, під якою розуміється відкритість, прозорість державної влади, підвищення ефективності політичного управління й активне залучення громадян у процес прийняття політичних рішень на основі інформаційно-комунікативних технологій.

Таким чином, електронна демократія виступає як перспективна форма інтерактивної вза-

ємодії населення і влади в політичних процесах сучасного світу. Часто поняття «електронна демократія» ототожнюють із поняттям «електронний уряд», але вони кардинально відрізняються за своєю суттю [1].

На відміну від електронного уряду (е-врядування), створеного «зверху» для більш ефективного функціонування державного апарату, електронна демократія (е-демократія) орієнтована на якісне підвищення рівня участі громадян у політичному житті, тобто на ініціативу «знизу» в управлінні державою.

Електронна демократія стає безпосереднім інструментом демократизації й розвитку суспільства в інформаційному напрямку. Такі форми електронної демократії, як електронні петиції, електронне голосування, електронні листи й ін. широко вводяться й використовуються в найбільш демократично розвинених країнах.

Електронна демократія – це форма демократії, що характеризується використанням інформаційно-комунікаційних технологій як основного засобу для колективних і адміністративних процесів (інформування, прийняття спільних рішень, електронне голосування, контролювання виконання рішень) [4] на всіх рівнях – починаючи з рівня місцевого самоврядування й закінчуючи міжнародним.

Слід розрізняти е-демократію й електронний уряд. «Електронна демократія» (e-democracy) і «електронний уряд» (e-government) – це абсолютно різні поняття. Якщо останнє означає підвищення оперативності й зручності доступу до послуг держави з будь-якого місця і в будь-який час, то перше стосується використання інформаційних технологій для розширення можливостей кожного громадянина.

Електронна чи інтернет-демократія – не просто черговий етап глобального розвитку демократичних інститутів і в той же час не просто технічне нововведення, що дозволяє громадянам зручно спілкуватися зі своїм урядом, а останнім – оперативно отримувати інформацію про своїх громадян. Інтернет-демократія – це спосіб поставити питання про демократію заново, позначити ключові

Рис. 1. Визначення понять «е-демократія» й «е-уряд»

проблеми будь-якого демократичного устрою, зрозуміти, які перспективи можливі для дійсної демократизації масової політики [2].

Поняття розвиненої демократії вкладається в одне просте словосполучення – участь громадян у процесі управління, бо залежність цього процесу від суспільства визначає ступінь демократичності інститутів держави. У питанні забезпечення доступу на допомогу приходять нові технології в роботі з інформацією в управлінні, які можна вмістити в терміні «електронна демократія».

Сформована в Україні політика переходу до використання інноваційних джерел соціально-політичного й економічного розвитку потребує активної участі держави в забезпеченні умов такого переходу. Із досвіду розвинених країн, що досягли значних успіхів у використанні інновацій, впливає, що держава сприяє формуванню національної інноваційної системи, використовує різні заходи підтримки для розвитку окремих ланок цієї системи (інноваційної інфраструктури, фінансової інфраструктури інноваційної діяльності тощо), а також висуває пріоритети інноваційного розвитку.

Бурхливий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій став каталізатором організаційних змін у бізнесі, політиці та державному управлінні. Розвиток інформаційного суспільства України та впровадження нових технологій ІКТ в усі сфери суспільного життя й у діяльність органів державної влади й органів місцевого самоврядування є одним із пріоритетних напрямків розвитку державної політики [3].

Для реалізації цього напрямку є такі передумови:

- Україна має насичене інформаційне середовище, тобто розгалужену систему освіти й наукових досліджень, високий рівень інженерної й технологічної підготовки, великий обсяг архівних матеріалів і багато бібліотек;

- Україна належить до невеликого числа країн, в яких проблемами штучного інтелекту чи автоматики, розвитку математики й програмування займаються вже багато десятиліть і мають відповідні наукові школи й системи підготовки;

- Україна має повну структуру рівнів і напрямків створення інформаційного суспільства, але за роки економічної кризи багато складників інформаційного середовища частково зруйнувалися, і тому багато ресурсів (підготовлені математики, дослідники чи програмісти) були включені в інші структури;

- наявна система критеріїв визначення рівня включення в інформаційне суспільство через обсяги й відсоток доступу до інфор-

маційних мереж відображає важливу, але не єдину характеристику, вигідну власникам інформаційних інфраструктур, яка впливає на розширення ринкових відносин у цій сфері, але не відображає системні й організаційні зміни в суспільній трансформації.

У той же час слід зазначити, що в Україні продовжує збільшуватися рівень цифрової нерівності. І хоча прийнято досить багато документів щодо забезпечення інформатизації та розробляються нові, не всі програми забезпечені ресурсами й виконуються.

Як відомо, інформатизація змінює риси суспільства. Ці зміни несуть як благо, так і руйнування традиційних форм життя, праці, безпеки й т. д. Таким чином, виникає необхідність досягнення результатів задля мінімізації соціальної та культурної втрати.

Україна має значний потенціал для гармонійного входження в глобальне інформаційне суспільство, зокрема наявність висококваліфікованих кадрів в інформаційній сфері, сучасні комп'ютерні технології, системи й засоби телекомунікацій і зв'язку, парк комп'ютерної техніки, відповідну нормативно-правову базу й т. д. [5].

Проте подальший розвиток країни вимагає системних стратегічних рішень, метою яких повинне стати прискорення впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій в усі сфери життєдіяльності українського суспільства.

Основними стратегічними цілями розвитку в Україні інформаційного суспільства визнані такі:

- упровадження інформаційно-комунікаційних технологій в економіку країни, діяльність органів державної влади й органів місцевого самоврядування;

- забезпечення комп'ютерної грамотності населення, насамперед, шляхом створення освітньої системи, орієнтованої на використання нових ІКТ у формуванні всебічно розвинутої особистості;

- створення національної інформаційно-комунікаційної інфраструктури й інтеграція її зі світовою інфраструктурою;

- державна підтримка економічного зростання нових «електронних» секторів економіки (торгівля, надання комунальних і банківських послуг і т. д.), рішення нормативно-правових питань щодо електронної взаємодії;

- створення загальнодержавних інформаційних систем у сферах охорони здоров'я, освіти, науки, культури, охорони навколишнього середовища;

- збереження культурної спадщини України шляхом її електронного документування;

– державна підтримка використання нових інформаційно-комунікаційних технологій засобами масової інформації;

– широке використання інформаційно-комунікаційних технологій для вдосконалення державного управління, відносин між державою й громадянами, становлення електронних форм спілкування між державними органами й фізичними та юридичними особами, досягнення ефективної участі всіх регіонів у процесах становлення інформаційного суспільства шляхом децентралізації та підтримки регіональних і місцевих ініціатив;

– захист інформаційних прав громадян, насамперед права на доступ до інформації, захист персональних даних, підтримка демократичних інститутів, удосконалення правового регулювання питань інтелектуальної власності та мінімізації ризику інформаційної нерівності;

– удосконалення законодавства, що регулює інформаційні відносини, удосконалення засобів інформаційної безпеки в умовах широкого використання нових інформаційно-комунікаційних технологій [3].

Основною метою державної політики України у сфері інформатизації є сприяння побудові сучасної ринкової економіки в державі, забезпечення підвищення її конкурентоспроможності шляхом упровадження сучасних і перспективних інформаційно-комунікаційних технологій в усі сфери життєдіяльності українського суспільства з урахуванням реального стану його розвитку, а також готовності та спроможності громадян до таких нововведень.

Основні рекомендації щодо формування електронного уряду мають такий вигляд:

– оцінити готовність до е-уряду та потреби громадян у його послугах;

– визначити досяжні цілі з надання послуг населенню, забезпечення їх корисності й отримання політичної віддачі;

– розробити стратегію багатоканального обслуговування широкого кола користувачів;

– спроектувати е-уряд, сформувані план дій щодо реалізації проекту й визначити обсяги фінансування за роками;

– забезпечити достатнє фінансування з усіх можливих джерел [4].

На нашу думку, цей список слід доповнити не менш важливою рекомендацією, без якої не реалізуються всі інші рекомендації: підготувати відповідну законодавчу основу.

Таким чином, завдяки сучасним інформаційно-комунікаційним технологіям громадяни отримують реальну можливість управ-

ляти державою через ефективну взаємодію їх законно обраних представників. Основна ідея електронного уряду – перехід від орієнтації держави на відомчі інтереси до вирішення проблем громадян.

Висновки. Отже, у статті проаналізовано основні підходи до визначення понять «електронне врядування» й «електронна демократія» починаючи з підходу, де ці поняття розглядаються лише як зручні технології інформаційного суспільства, і до підходу, в якому вони розглядаються як новітня форма державного управління, що є необхідною ланкою для масштабного перетворення суспільства, для переходу до інформаційного суспільства або суспільства знань, орієнтованого на задоволення потреб громадян. Головними елементами взаємодії в інформаційному суспільстві є взаємодія держави й громадянина, взаємодія держави та бізнесу, взаємодія органів влади.

Таким чином, електронна демократія є інноваційною формою державного устрою, за якої кожен громадянин має можливість брати пряму участь у прийнятті державних рішень, які можуть його стосуватися.

Не варто плутати поняття електронної демократії й електронного уряду. Останнє – це лише механізм для спрощення комунікації між громадянами й державою, максимальної відкритості й доступності уряду.

Можна відзначити, що в процесі поетапного впровадження системи е-врядування головним завданням є створення інформаційних ресурсів, необхідних для взаємодії органів державного управління зі структурами бізнесу та громадянського суспільства, забезпечення їх ефективного використання.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 20 вересня 2017 р. № 649-р.

2. Електронне урядування в Україні – ефективна влада для мешканців. К.: ПРООН/МПВСР, 2011. XX с. URL: <http://msdp.undp.org.ua>.

3. Електронне урядування в Україні: аналіз та рекомендації. URL: <http://egov.at.ua>.

4. Квітка С., Соколовська О. Електронне врядування як інноваційний механізм взаємодії влади, бізнесу та громадянського суспільства: зарубіжний досвід та передумови розвитку в Україні. URL: <file:///D:/Downloads/187-Текст%20статті-187-1-10-20160416.pdf>.

5. Мезенцев А. Електронне урядування, електронна демократія – підходи до визначень. URL: [file:///D:/Downloads/Tpdu_2015_1_13%20\(2\).pdf](file:///D:/Downloads/Tpdu_2015_1_13%20(2).pdf).